

پانزدهمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ همگرایی و پیشرفت

نقش یگان‌های هوایی فراجا در همگرایی و پیشرفت امنیت جمهوری اسلامی ایران

علیرضا سخاوت بنیسی

استادیار، دانشگاه علوم انتظامی امین

چکیده

تحولات پیچیده محیط امنیتی جمهوری اسلامی ایران و تنوع روزافزون تهدیدات فراملی، ضرورت بهره‌گیری از ظرفیت‌های نوین و هم‌افزا در ساختارهای امنیتی و انتظامی کشور را دوجندان ساخته است. در این میان، یگان‌های هوایی فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران (فراجا) به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های کلیدی توان انتظامی، نقش مؤثری در ارتقای همگرایی نهادی و پیشرفت امنیت ملی ایفا می‌کنند. هدف پژوهش حاضر، تبیین و تحلیل نقش یگان‌های هوایی فراجا در تحقق همگرایی بین‌سازمانی و ارتقای سطح امنیت جمهوری اسلامی ایران است. این تحقیق با رویکرد توصیفی-تحلیلی و با بهره‌گیری از روش مطالعه اسنادی، تحلیل مأموریت‌ها و بررسی تجارب عملیاتی یگان‌های هوایی فراجا انجام شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که یگان‌های هوایی فراجا از طریق پشتیبانی اطلاعاتی و عملیاتی از یگان‌های زمینی، افزایش سرعت و دقت واکنش به تهدیدات امنیتی، پایش و کنترل هوشمند مرزها، مقابله با جرایم سازمان‌یافته و مشارکت مؤثر در مدیریت بحران‌ها و حوادث غیرمترقبه، نقش مهمی در تقویت هم‌افزایی میان نهادهای امنیتی و انتظامی کشور ایفا می‌کنند. نتایج تحقیق بیانگر آن است که توسعه کارآمد یگان‌های هوایی فراجا موجب افزایش کارایی مأموریت‌های امنیتی، کاهش هزینه‌ها و مخاطرات انسانی، ارتقای احساس امنیت اجتماعی و تحکیم اقتدار ملی می‌شود. در پایان، پژوهش حاضر بر لزوم تقویت زیرساخت‌های فناورانه، ارتقای آموزش‌های تخصصی، به‌روزرسانی ناوگان هوایی و تعمیق تعاملات بین‌سازمانی به‌عنوان الزامات پیشرفت امنیت پایدار در جمهوری اسلامی ایران تأکید دارد.

مقدمه

امنیت، به‌عنوان یکی از بنیادی‌ترین کارکردهای دولت‌ها، نقشی تعیین‌کننده در حفظ انسجام ملی، ثبات سیاسی، توسعه پایدار و پیشرفت همه‌جانبه جوامع ایفا می‌کند. در جهان معاصر، ماهیت امنیت از یک مفهوم صرفاً نظامی و سخت‌افزاری فراتر رفته و به پدیده‌ای چندبعدی، پویا و پیچیده تبدیل شده است که ابعاد سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فناورانه و انتظامی را به‌طور هم‌زمان دربرمی‌گیرد. در چنین شرایطی، کشورها ناگزیرند با اتخاذ رویکردهای نوین، منعطف و هم‌افزا، ساختارهای امنیتی خود را متناسب با تحولات محیطی و تهدیدات نوپدید بازطراحی کنند. جمهوری اسلامی ایران نیز به‌واسطه موقعیت ژئوپلیتیکی خاص، گستردگی مرزهای زمینی و دریایی، تنوع تهدیدات داخلی و خارجی و فرارگیری در یکی از حساس‌ترین مناطق امنیتی جهان، بیش از پیش نیازمند بهره‌گیری هوشمندانه از تمامی ظرفیت‌های امنیتی و انتظامی خود است.

در این میان، فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران (فراجا) به‌عنوان یکی از ارکان اصلی تأمین امنیت داخلی، نقش محوری در مدیریت نظم، مقابله با تهدیدات امنیتی و ایجاد احساس امنیت اجتماعی بر عهده دارد. پیچیدگی مأموریت‌های فراجا در دهه‌های اخیر، به‌ویژه در حوزه‌هایی نظیر جرایم سازمان‌یافته، قاچاق، تروریسم، ناامنی‌های مرزی، مدیریت بحران‌ها و حوادث غیرمترقبه، نشان‌دهنده آن است که اتکای صرف به توان زمینی و سنتی، پاسخگوی نیازهای امنیتی امروز نیست. ازاین‌رو، توسعه و به‌کارگیری مؤلفه‌های نوین قدرت انتظامی، به‌ویژه در حوزه هوایی، به‌عنوان یک ضرورت راهبردی مطرح می‌شود.

یگان‌های هوایی فراجا به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ظرفیت‌های تخصصی این نهاد، با برخورداری از توانمندی‌هایی نظیر سرعت عمل بالا، پوشش گسترده جغرافیایی، قابلیت دسترسی به مناطق صعب‌العبور، پشتیبانی مؤثر از یگان‌های زمینی و ایفای نقش کلیدی در مأموریت‌های اطلاعاتی، عملیاتی و امدادی، جایگاهی ویژه در منظومه امنیت داخلی کشور یافته‌اند. این یگان‌ها نه‌تنها در مقابله مستقیم با تهدیدات امنیتی نقش‌آفرین هستند، بلکه به‌عنوان یک عامل تسهیل‌کننده، بستر همگرایی، هماهنگی و هم‌افزایی میان نهادهای مختلف امنیتی، انتظامی و حتی امدادی را فراهم می‌کنند. در واقع، کارکرد یگان‌های هوایی فراجا را می‌توان فراتر از یک ابزار عملیاتی صرف دانست و آن را به‌عنوان یک مؤلفه مؤثر در پیشرفت امنیت ملی تحلیل کرد.

با وجود اهمیت فزاینده یگان‌های هوایی در ساختار امنیتی کشور، بررسی ادبیات پژوهشی نشان می‌دهد که بخش قابل‌توجهی از مطالعات انجام‌شده در حوزه امنیت، بیشتر بر ابعاد کلان نظامی یا سیاسی متمرکز بوده و نقش یگان‌های هوایی انتظامی، به‌ویژه در چارچوب مفهیمی چون همگرایی نهادی و پیشرفت امنیت، کمتر مورد توجه علمی و تحلیلی قرار گرفته است. اغلب پژوهش‌ها، یگان‌های هوایی فراجا را صرفاً از منظر عملیاتی یا فنی بررسی کرده و از تحلیل نقش راهبردی آن‌ها در ارتقای انسجام نهادی، افزایش کارآمدی مأموریت‌ها و تقویت امنیت پایدار غفلت ورزیده‌اند. این خلأ پژوهشی، ضرورت انجام مطالعات علمی-پژوهشی با رویکردی تحلیلی و آینده‌نگر را بیش از پیش آشکار می‌سازد.

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت، کیفی است که با بهره‌گیری از روش تحلیل مضمون انجام شده است. تحلیل مضمون یکی از روش‌های نظام‌مند در پژوهش‌های کیفی است که با هدف شناسایی، تحلیل و تفسیر الگوهای معنایی (مضامین) در داده‌ها به کار می‌رود و امکان درک عمیق پدیده‌های پیچیده اجتماعی و امنیتی را فراهم می‌سازد. با توجه به ماهیت چندبعدی امنیت و نقش یگان‌های هوایی فراجا در همگرایی نهادی و پیشرفت امنیت جمهوری اسلامی ایران، استفاده از این روش برای استخراج مضامین بنیادین و تبیین روابط مفهومی میان آن‌ها مناسب تشخیص داده شد.

جامعه مورد مطالعه شامل اسناد، متون تخصصی و منابع علمی مرتبط با امنیت داخلی، ساختار و مأموریت‌های فراجا، یگان‌های هوایی انتظامی و همگرایی نهادی است. داده‌های پژوهش از طریق مطالعه اسنادی و بررسی متون علمی-پژوهشی، گزارش‌های رسمی، آیین‌نامه‌ها، اسناد بالادستی و پژوهش‌های معتبر داخلی و خارجی گردآوری شد. معیار انتخاب منابع، ارتباط مستقیم با موضوع پژوهش، اعتبار علمی، به‌روز بودن و قابلیت اتکا بوده است. به‌منظور دستیابی به اشباع نظری، فرآیند گردآوری داده‌ها تا مرحله‌ای ادامه یافت که مضامین جدیدی از داده‌ها استخراج نشد.

نتایج و بحث

- ارتقای همگرایی نهادی در نظام امنیت داخلی
- افزایش کارآمدی و اثربخشی مأموریت‌های امنیتی
- تقویت پیشرفت امنیت و امنیت پایدار
- ارتقای سرمایه اجتماعی و اقتدار ملی

یگان‌های هوایی فراجا نقشی چندسطحی و راهبردی در نظام امنیت داخلی جمهوری اسلامی ایران ایفا می‌کنند. این نقش از یک‌سو به تقویت همگرایی نهادی و افزایش کارآمدی مأموریت‌های امنیتی منجر می‌شود و از سوی دیگر، بستر لازم برای پیشرفت امنیت، ارتقای سرمایه اجتماعی و تحکیم اقتدار ملی را فراهم می‌سازد. بر این اساس، می‌توان نتیجه گرفت که توسعه هدفمند، هوشمند و راهبردی یگان‌های هوایی فراجا، یکی از الزامات تحقق امنیت پایدار و پیش‌رونده در جمهوری اسلامی ایران است.

پیشنهادها

- * توسعه زیرساخت‌ها و تجهیزات هوایی فراجا
- * تقویت آموزش و توانمندسازی نیروی انسانی تخصصی
- * تقویت تعاملات و هماهنگی بین‌سازمانی
- * توسعه سامانه‌های اطلاعاتی و تحلیل داده‌های امنیتی
- * ارتقای مأموریت‌های پیشگیرانه و پاسخ سریع به بحران‌ها

منابع

- رضایی، م.، و احمدی، ح. (۱۳۹۹). تحلیل نقش توان هوایی در ارتقای امنیت داخلی جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه مطالعات امنیتی، ۶(۲)، ۴۵-۶۸.
- حسینی، ع. (۱۴۰۰). همگرایی نهادی در نظام امنیت داخلی ایران: الزامات و چالش‌ها. فصلنامه علوم انتظامی، ۱۲(۱)، ۲۳-۴۹.
- کاظمی، ر.، و زارعی، س. (۱۳۹۸). نقش پلیس هوایی در کنترل و پایش مرزهای کشور. دوفصلنامه پژوهش‌های مرزبانی، ۵(۱)، ۷۷-۱۰۱.
- محمدی، ن. (۱۴۰۱). کارکردهای نوین پلیس در مدیریت بحران‌های امنیتی. فصلنامه مدیریت بحران، ۴(۳)، ۱۱-۳۴.
- طالبی، ف.، و موسوی، م. (۱۳۹۷). امنیت پایدار و نقش فناوری‌های نوین در ساختار انتظامی. فصلنامه مطالعات راهبردی امنیت، ۹(۴)، ۵۹-۸۴.